

Səid Müşviq ŞİRİNOV

Qərbi Kaspi Universitetinin magistrantı

E-mail: seid.sirinov78@gmail.com

Səfər Həsən PÜRHANİ

Qərbi Kaspi Universiteti, i.ü.f.d.professor

**QARABAĞDA MEHMANXANA SƏNAYESİNİN İNKİŞAFI: MÖVCUD VƏZİYYƏT,
PERSPEKTİVLƏR VƏ TƏHLİL**

Xülasə

Qarabağda mehmanxana sənayesinin inkişafı regionun bərpası və yenidən qurulması prosesi ilə sıx bağlıdır. Azad edilmiş ərazilərdə turizm infrastrukturunun yaradılması dövlətin prioritet istiqamətlərindən biri kimi çıxış edir. Şuşa, Ağdam, Laçın və Kəlbəcər kimi bölgələrdə yeni mehmanxanaların, istirahət mərkəzlərinin və ekoturizm obyektlərinin inşası mərhələli şəkildə həyata keçirilir. Mövcud vəziyyət göstərir ki, Qarabağ zəngin mədəni-tarixi irsə, təbii resurslara və sağlamlıq turizmi potensialına malikdir. Perspektivlər sırasında beynəlxalq standartlara uyğun otellərin yaradılması, “ağıllı şəhər və kənd” layihələri çərçivəsində müasir xidmətlərin tətbiqi, ekoloji dayanıqlığın təmin edilməsi və regionun turizm marşrutlarına inteqrasiyası mühüm yer tutur. Aparılan təhlillər göstərir ki, investisiyaların cəlb olunması, təhlükəsizliyin təmin edilməsi və nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı Qarabağda mehmanxana sənayesinin davamlı inkişafını şərtləndirən əsas amillərdəndir.

Açar sözlər: Qarabağ, mehmanxana sənayesi, turizm infrastrukturunu, bərpa və yenidənqurma, ekoturizm, dayanıqlı inkişaf.

UOT: 338.48: 332.1: 640.4

JEL: L83; Z32

DOI: <https://doi.org/10.54414/AZJY1512>

Giriş

Son illər Azərbaycanın regionları üzrə turizm infrastrukturunun inkişafı ölkənin iqtisadi strategiyasının əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Xüsusilə Qarabağ bölgəsinin azad olunmasından sonra burada aparılan genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri turizmin dirçəlişini sürətləndirmişdir. Qarabağ təkcə tarixi və mədəni dəyəri ilə deyil, eyni zamanda təbiətinin müxtəlifliyi, sağlamlıq turizmi potensialı və kənd turizmi imkanları ilə də diqqət çəkir. Bu səbəbdən bölgədə mehmanxana sənayesi sürətlə formalaşır, yeni otellər açılır, köhnə infrastruktur bərpa edilir və beynəlxalq səviyyəyə uyğun xidmət modelləri tətbiq olunur. Bu məqalədə Qarabağda mehmanxana və qonaqpərvərlik sektorunun mövcud vəziyyəti, inkişaf dinamikası, açılmış və planlaşdırılan otellər, regionun turizm potensialı, həmçinin

başlıca problemlər və perspektivlər araşdırılır. Məqalə həm analitik baxış təqdim edir, həm də turizm sahəsində araşdırma aparılanlar üçün nəzəri-praktik məlumat mənbəyi rolunu oynayır.

Əsas hissə

Qarabağda turizm potensialı və mehmanxana sənayesinə tələbat. Turizm müasir dövrdə ölkələrin sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayan sahələrdən biridir. Azərbaycanın turizm strategiyasında Qarabağ bölgəsi xüsusi yer tutur. Uzun müddət işğal altında qalması səbəbindən regionun iqtisadi fəaliyyəti, xüsusilə turizm sektoru ciddi şəkildə məhdudlaşmışdır. Lakin son illərdə ərazilərin bərpası və yenidən qurulması Qarabağın turizm potensialının yenidən dəyərləndirilməsini və bu sahədə infrastrukturun,

xüsusilə mehmanxana sənayesinin formalaşdırılmasını zəruri etmişdir. Turizmin davamlı inkışafı mehmanxana sənayesinin mövcudluğu və keyfiyyəti ilə birbaşa əlaqəlidir. Qarabağ bölgəsində turizm potensialının aktivləşdirilməsi yerləşmə vasitələrinə olan tələbatın sürətlə artmasına səbəb olur. Hal-hazırda regionda mehmanxana infrastrukturunu məhdudur və bu, turist qəbulunun geniş miqyasda təşkilinə maneə yaradır [5,s.90].

Gələcək mərhələdə Qarabağda müxtəlif kateqoriyalı mehmanxanaların – beşulduzlu otellərdən tutmuş orta səviyyəli mehmanxanalara və ailə tipli qonaq evlərinə qədər – yaradılması zəruri hesab olunur. Bu, müxtəlif gəlir səviyyəsinə malik turist qruplarının regiona cəlb olunmasına imkan verəcəkdir. Xüsusilə ekoturizm və kənd turizmi çərçivəsində fəaliyyət göstərən kiçik yerləşmə obyektləri yerli əhalinin məşğulluğunun artırılmasında mühüm rol oynaya bilər.

Mehmanxana sənayesinin inkışafı regionun iqtisadi dirçəlişinə mühüm töhfə verir. Bu sahə yeni iş yerlərinin açılmasına, xidmət sektorunun genişlənməsinə, yerli və xarici investisiyaların cəlb olunmasına şərait yaradır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən nəqliyyat və kommunal infrastruktur layihələri, o cümlədən hava limanlarının inşası və avtomobil yollarının bərpası mehmanxana biznesinin inkışafı üçün əlverişli mühit formalaşdırır.

Qarabağ bölgəsində turizmin inkışafı təkcə təbii və mədəni resurslarla deyil, eyni zamanda institusional və iqtisadi mexanizmlərlə də şərtlənir. Dövlətin turizm siyasəti, normativ-hüquqi baza və strateji planlaşdırma regionda turizm fəaliyyətinin təşkili və davamlılığında həlledici rol oynayır. Qarabağ bölgəsinin bərpası ilə bağlı qəbul edilən dövlət proqramları turizm infrastrukturunun formalaşdırılmasına və mehmanxana sənayesinin təşviqinə yönəlmişdir [9,s.100].

İqtisadi baxımdan turizm sektoru Qarabağda qeyri-neft sektorunun inkışafı üçün mühüm alət kimi çıxış edir. Turizmin inkışafı regiona investisiya axınının artmasına, kiçik və orta sahibkarlığın genişlənməsinə və yerli bazarın canlanmasına səbəb olur. Mehmanxana sənayesi bu prosesdə əsas aparıcı sahələrdən biri

olmaqla yanaşı, turizm dəyər zəncirinin mərkəzi elementi kimi çıxış edir.

Müasir dövrdə turizmin inkışafında dayanıqlılıq prinsipləri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Qarabağ bölgəsində turizm fəaliyyətinin planlaşdırılması zamanı ekoloji tarazlığın qorunması, təbii resurslardan səmərəli istifadə və mədəni irsin mühafizəsi prioritet istiqamətlərdən biri olmalıdır. Bu baxımdan mehmanxana sənayesində ekoloji standartlara cavab verən, enerjiyə qənaət edən və ətraf mühitə minimum təsir göstərən obyektlərin yaradılması zəruri hesab olunur.

Dayanıqlı mehmanxana modellərinin tətbiqi regionun uzunmüddətli turizm cazibədarlığını təmin etməklə yanaşı, beynəlxalq turizm bazarında Qarabağın imicinin formalaşmasına müsbət təsir göstərəcəkdir. Eyni zamanda, yerli icmaların turizm prosesinə cəlb edilməsi sosial məsuliyyətin artırılmasına və mədəni dəyərlərin qorunmasına xidmət edir.

Qarabağda mehmanxana sənayesinin səmərəli fəaliyyəti ixtisaslı kadr potensialının mövcudluğundan asılıdır. Turizm və mehmanxana idarəçiliyi sahəsində peşəkar mütəxəssislərin hazırlanması xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsində əsas amillərdən biridir. Bu məqsədlə ali və orta ixtisas təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq, təlim proqramlarının təşkili və beynəlxalq təcrübənin tətbiqi mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Xidmət keyfiyyətinin artırılması turist məmnunluğunun yüksəlməsinə və təkrar ziyarətlərin artmasına səbəb olur. Bu isə mehmanxana sənayesinin iqtisadi səmərəliliyini və regionun turizm bazarındakı rəqabət qabiliyyətini gücləndirir [10, s.109-111].

Qarabağ bölgəsi zəngin təbiətə, dağ və yaylaq landsaftına, mineral sulara, tarixi abidələrə, milli memarlıq nümunələrinə və yüksək ekoloji dəyərə sahibdir. Şuşa, Ağdam, Füzuli, Xocalı, Xocavənd, Kəlbəcər, Laçın və Zəngilan kimi rayonlarda hər biri fərqli turizm istiqamətlərinə uyğun imkanlar mövcuddur. Turizm axınının artması ilə mehmanxana sənayesinə olan tələb də yüksəlir.

Azərbaycan hökuməti tərəfindən qəbul edilən Dövlət Proqramları çərçivəsində Qarabağ iqtisadi rayonunda turizm infrastrukturunu əsas prioritet kimi müəyyən edilmişdir. [5,s.78]. Bu

sənədlərdə mehmanxana şəbəkəsinin genişləndirilməsi, beynəlxalq otel brendlərinin cəlb edilməsi, yerli sahibkarların bu sahəyə investisiya yatırması xüsusi qeyd olunur.

Turizm fəaliyyətinin səmərəli təşkili üçün nəqliyyat və mühəndis-kommunikasiya infrastrukturunun mövcudluğu əsas şərtlərdən biridir. Qarabağ bölgəsində aparılan bərpa və yenidənqurma işləri çərçivəsində avtomobil yollarının, tunellərin, körpülərin və hava limanlarının inşası turizm axınının təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Nəqliyyat əlçatanlığının yüksəlməsi regiona gələn turistlərin sayının artmasına və mehmanxana obyektlərinə olan tələbatın intensivləşməsinə şərait yaradır.

Eyni zamanda, mühəndis-kommunikasiya infrastrukturu – elektrik enerjisi, su təchizatı, kanalizasiya və rəqəmsal rabitə sistemləri – mehmanxana sənayesinin dayanıqlı fəaliyyəti üçün zəruri amillərdir. Bu infrastrukturların müasir standartlara uyğun qurulması xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və beynəlxalq mehmanxana şəbəkələrinin regiona cəlb olunmasına imkan verir.

Müasir turizm sektorunda rəqəmsallaşma əsas inkişaf trendlərindən biri hesab olunur. Qarabağ bölgəsində turizmin inkişafında rəqəmsal platformaların, onlayn bronlaşdırma sistemlərinin və elektron marketing alətlərinin tətbiqi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Mehmanxana müəssisələrinin beynəlxalq rezervasiya sistemlərinə inteqrasiyası regionun qlobal turizm bazarında tanıtılmasını sürətləndirir.

Bundan əlavə, “ağıllı turizm” konsepsiyasının tətbiqi – rəqəmsal xəritələr, virtual bələdçilər, mobil tətbiqlər – turist təcrübəsinin keyfiyyətini artırır. İnnovativ texnologiyaların mehmanxana sektorunda istifadəsi əməliyyat xərclərinin azaldılmasına, resurslardan səmərəli istifadəyə və xidmətlərin fərdiləşdirilməsinə imkan yaradır.

Qarabağın turizm məkanı kimi formalaşdırılmasında regional brendinq və marketing strategiyaları mühüm rol oynayır. Regionun tarixi, mədəni və təbii xüsusiyyətlərinin vahid turizm brendi altında təqdim olunması turist marağının artırılmasına xidmət edir. Bu kontekstdə Şuşa şəhərinin mədəni paytaxt statusu Qarabağın beynəlxalq turizm bazarında tanıtılması üçün effektiv alət hesab oluna bilər.

Marketing fəaliyyətləri çərçivəsində beynəlxalq sərgilərdə iştirak, tanıtım kampaniyalarının təşkili və media resurslarından istifadə mehmanxana sənayesinə investisiya marağını gücləndirir. Effektiv marketing strategiyaları regionun turizm potensialının real iqtisadi gəlirə çevrilməsini təmin edir.

Qarabağ bölgəsində turizm və mehmanxana sənayesinin inkişafı bir sıra risk və məhdudiyyətlərlə də müşayiət olunur. Təhlükəsizlik məsələləri, ətraf mühitin qorunması, infrastrukturun tam formalaşmaması və kadr çatışmazlığı bu sahədə əsas problemlər sırasındadır. Bu risklərin idarə olunması üçün kompleks planlaşdırma, dövlət-özəl tərəfdaşlığı mexanizmlərinin tətbiqi və davamlı monitoring sistemlərinin yaradılması zəruridir.

Şuşa Qarabağın mədəniyyət paytaxtı kimi turizm baxımından ən dinamik inkişaf edən mərkəzlərdən biridir. Burada artıq bir neçə mehmanxana fəaliyyət göstərir və yeni layihələr icra edilir. Tarixi memarlıq üslubunda bərpa edilərək qonaq qəbuluna açılmışdır. Otel şəhərin mərkəzində yerləşir, yüksək komfortlu otaqları və milli mətbəxə əsaslanan restoranı ilə seçilir. Şuşanın ən nüfuzlu otellərindən biri sayılan bu məkan hem işgüzar səfər edənlər, həm də turistlər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Oteldə konfrans zalları, restoran, geniş mənzərəli müşahidə balkonları mövcuddur. Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının açılması regiondakı turizm axınını artırmış və mehmanxana sektorunun formalaşmasını sürətləndirmişdir. Hava limanına yaxın ərazidə inşa olunmuş müasir biznes otelidir. Burada əsasən tranzit və işgüzar səfərlərdə olan qonaqlar qalır. Zəngilan rayonu isə ekoturizm və kənd turizmi potensialı ilə seçildiyi üçün regionda butik tipli mehmanxanaların inşası planlaşdırılır [6, s.67-90].

Kəlbəcər özünün İstisu mineral suyu, dağlıq relyefi və müalicəvi iqlimi ilə unikal turizm məkanıdır. 2023-cü ildən etibarən İstisu Sanatoriyası və İstisu Resort Hotel üzərində aparılan bərpa və genişləndirmə işləri davam edir. Bu kompleks müasir sağlamlıq turizmi mərkəzinə çevrilir. Laçın rayonunda isə dağ turizmi, trekking və qış turizmi üçün otellərin inşası nəzərdə tutulmuşdur. Layihələrə dağ-oteləri, ekoloji düşərgələr və ailəvi istirahət kom-

pleksləri daxildir. Qarabağdakı otellər beynəlxalq standartlara uyğun olaraq inşa edilir. Bu standartlara aşağıdakılar daxildir [9, s.100-105]:

- Xidmət səviyyəsinin beynəlxalq sertifikatlaşdırılmasına uyğun təşkili
- Rəqəmsal qeydiyyat və bron sistemi
- Əlçatanlıq (engellilər üçün şərait)
- Milli mətbəx və yerli məhsulların təqdimatı
- Təhlükəsizlik və gigiyena standartları

Bu standartlar həm turistlərin rahatlığını artırır, həm də regionun nüfuzunu möhkəmləndirir. Turizm mütəxəssislərinə görə, Qarabağda otel biznesinin inkışafı Azərbaycanın ümumi turizm brendinə güclü töhfə verəcəkdir.

Azərbaycan dövləti Qarabağda sahibkarlıq və investisiyaların dəstəklənməsi üçün güzəştlər təqdim edir. Bu, mehmanxana sektorunun sürətli inkışafına şərait yaradır [4, s.67]:

- Vergi güzəştləri
- İnfrastrukturun dövlət tərəfindən təmin edilməsi
- İntestisiya təşviqi sənədləri
- Turizm layihələri üzrə kredit və güzəşt mexanizmləri

Hazırda Şuşada beş ulduzlu beynəlxalq brend otelin tikintisi, Laçında dağ-hotelləri layihəsi, Kəlbəcərdə İstisu kurort kompleksinin genişləndirilməsi kimi layihələr davam edir [2, s.10-15]. Bölgədə ciddi inkışaf olsa da, bir sıra çətinliklər də mövcuddur:

Kadr çatışmazlığı. Yeni otellərin açılması ilə peşəkar işçi qüvvəsinə tələbat artmışdır. Turizm və qonaqpərvərlik sahəsində yerli mütəxəssislərin çatışmazlığı müşahidə olunur.

Nəqliyyat və kommunikasiya infrastrukturunun tamamlanması. Bütün rayonlarda yol və elektrik şəbəkəsi artıq qurulur, lakin bəzi dağlıq bölgələrdə proses davam edir.

Sığorta və təhlükəsizlik tələbləri. Yeni açılan obyektlərin vahid təhlükəsizlik standartları üzrə tam sertifikatlaşdırılması zaman tələb edir. Mütəxəssislərin rəyinə görə, 2030-cu ilə qədər Qarabağ:

- Qafqazın ən böyük sağlamlıq turizmi mərkəzlərindən biri,
- Dağ və qış turizmi üzrə regional lider,
- Konqres və mədəniyyət turizmi üzrə inkışaf etmiş mərkəz,

kimi formalaşa bilər.

Bu inkışafın əsas aparıcı qüvvəsi isə mehmanxana sənayesinin möhkəmlənməsi olacaqdır. Xarici turist axınının artması, beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsi və yeni turizm brendlərinin yaradılması Qarabağın qlobal tanıtımını gücləndirəcəkdir [10, s.14-18]. Qarabağda mehmanxana sənayesi sürətlə inkışaf edən, perspektivli və strateji əhəmiyyətli sahələrdən biridir. Bu inkışaf təkcə regionun iqtisadi həyatını canlandırmır, həm də Azərbaycanın turizm sektorunun beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini artırır. Mövcud layihələr, dövlət dəstəyi, investisiya imkanları və yaxın illər üçün nəzərdə tutulan genişmiqyaslı proqramlar Qarabağın regional turizm mərkəzinə çevriləcəyini deməyə əsas verir.

Qarabağ regionu zəngin təbii, tarixi və mədəni irsi ilə Azərbaycanın ən böyük turizm potensialına malik ərazilərindən biridir. Uzun illər istifadəsiz qalmış bu potensial azadlıqdan sonra yenidən aktivləşməyə başlamışdır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən bərpa və quruculuq işləri turizmin inkışafı üçün möhkəm zəmin yaratmışdır. Regionda müasir infrastrukturun formalaşdırılması əsas prioritetlərdəndir. Yol şəbəkələrinin yenilənməsi və hava limanlarının istifadəyə verilməsi əlçatanlığı artırmışdır. Bu amillər turizm axınının artmasına şərait yaradır. Qarabağın dağlıq relyefi və füsunkar təbiəti ekoturizm üçün geniş imkanlar açır. Meşələr, mineral sular və təbii istirahət zonaları turistlərin marağını cəlb edir. Tarixi abidələr və mədəni irs mədəni turizmin əsas dayaqdır. Şuşa şəhəri bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Festival və mədəni tədbirlərin keçirilməsi turizm cəlbediciliyini artırır. Turist axınının artması mehmanxana sənayesinə olan tələbatı yüksəldir. Regionda mövcud yerləşmə imkanları hələlik məhduddur. Bu isə yeni mehmanxana və qonaqlama obyektlərinin yaradılmasını zəruri edir. Müasir standartlara cavab verən otellərə ehtiyac xüsusilə hiss olunur. Orta və kiçik ölçülü mehmanxanalar bazar üçün uyğun hesab edilir. Ailə tipli qonaq evləri də perspektivli istiqamətlərdəndir. Dayanıqlı turizm prinsipləri mehmanxana sənayesində əsas yanaşma olmalıdır. Ekoloji cəhətdən təmiz və enerjiyə qənaət edən obyektlər üstünlük təşkil edir. “Yaşıl turizm” konsepsiyası Qarabağ üçün aktualdır. Dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı

investisiyaların cəlb edilməsində mühüm rol oynayır. Yerli sahibkarlığın inkişafı təşviq olunur. Bu da məşğulluğun artmasına şərait yaradır. Kadr potensialının formalaşdırılması vacib məsələlərdəndir. Turizm sahəsində ixtisaslı mütəxəssislərə tələbat artmaqdadır. Təhsil və təlim proqramları bu ehtiyacı qarşılamağa yönəlib. Daxili turizm ilkin mərhələdə əsas rol oynayacaqdır. Zamanla xarici turistlərin sayının artacağı gözlənilir. Mehmanxana xidmətlərinin keyfiyyəti turizmin davamlı inkişafını müəyyən edir. Qiymət və xidmət balansı diqqət mərkəzində olmalıdır. Rəqabət mühiti xidmət səviyyəsinin yüksəlməsinə səbəb olacaqdır. Marketing və tanıtım strategiyaları turizm axınına birbaşa təsir göstərir. Qarabağın turizm brendi formalaşma mərhələsindədir. Uzunmüddətli perspektivdə region turizmin aparıcı mərkəzlərindən birinə çevrilə bilər. Nəticə etibarilə, Qarabağda turizm potensialının yüksək olması mehmanxana sənayesinə olan tələbatı əhəmiyyətli dərəcədə artırır [11, s.145-153].

Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişaf strategiyalarında turizm qeyri-neft sektorunun prioritet sahələrindən biri kimi müəyyən edilmişdir. Bu kontekstdə Qarabağ bölgəsi ölkənin turizm xəritəsində strateji əhəmiyyət daşıyan regionlardan biri hesab olunur. Dövlət səviyyəsində qəbul edilmiş regional inkişaf proqramları Qarabağın turizm potensialının mərhələli şəkildə reallaşdırılmasını və müasir mehmanxana infrastrukturunun yaradılmasını əsas hədəflər sırasında müəyyən edir. Qarabağ bölgəsinin turizmə inteqrasiyası Azərbaycanın daxili turizm bazarının genişlənməsinə, regionlararası turizm axınının balanslaşdırılmasına və milli turizm məhsulunun şaxələndirilməsinə xidmət edir. Xüsusilə yerli turistlər üçün Qarabağın yeni turizm istiqaməti kimi formalaşdırılması mehmanxana sənayesində daxili tələbin artmasına səbəb olur. Azərbaycanda daxili turizmin inkişafı Qarabağ bölgəsində mehmanxana sənayesinə olan tələbatın əsas formalaşdırıcı amillərindən biridir. Yerli əhalinin regiona səfərlərinin artması mövsümi və qısamüddətli yerləşmə obyektlərinə ehtiyacı gücləndirir. Bu baxımdan orta kateqoriyalı otellər, hostellər və ailə tipli qonaq evləri daha aktual hesab olunur [9, s.34-45].

Daxili turizm çərçivəsində mədəni tədbirlər, milli bayramlar və regional festivallar mehmanxana doluluq səviyyəsinin yüksəlməsinə birbaşa təsir göstərir. Bu proses mehmanxana sektorunun maliyyə dayanıqlığını gücləndirir və regionda xidmət sahələrinin inkişafını stimullaşdırır.

Qarabağda turizmin və mehmanxana sənayesinin inkişafı yerli sahibkarlığın fəallaşması üçün əlverişli şərait yaradır. Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin mehmanxana, qonaq evi, iaşə və turizm xidmətləri sahəsində fəaliyyət göstərməsi region əhalisinin məşğulluğunun artırılmasına xidmət edir. Bu isə sosial-iqtisadi baxımdan ərazilərin dayanıqlı inkişafını təmin edən əsas mexanizmlərdən biridir [12, s.56-67].

Yerli əhalinin turizm prosesinə cəlb edilməsi mədəni irsin qorunması və milli dəyərlərin təbliği baxımından da mühüm əhəmiyyət daşıyır. Qarabağ bölgəsinin özünəməxsus mətbəxi, folkloru və sənətkarlıq ənənələri turizm məhsulunun ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilə bilər. Azərbaycanda turizm və mehmanxana sektorunun inkişafı dövlət tərəfindən müxtəlif təşviq mexanizmləri ilə dəstəklənir. Vergi güzəştləri, investisiya təşviqi sənədləri, dövlət-özəl tərəfdaşlığı modelləri Qarabağ bölgəsində mehmanxana obyektlərinin yaradılmasına marağı artırır. Bu mexanizmlər xüsusilə post-münaqişə dövründə regionun iqtisadi cəlbediciliyinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Dövlət dəstəyi nəticəsində Qarabağda yaradılan müasir mehmanxanalar beynəlxalq xidmət standartlarına uyğun fəaliyyət göstərmək imkanı qazanır və Azərbaycanın turizm imicinin güclənməsinə töhfə verir.

Nəticə

Qarabağda mehmanxana sənayesinin inkişafı regionun bərpası və iqtisadi dirçəlişi baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Uzun illər işğal altında qalmış ərazilər turizm infrastrukturunu baxımından tamamilə yenidən qurulma mərhələsindədir. Azad edilmiş ərazilərdə mehmanxana sənayesinin inkişafı dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Bu sahə regionun sosial-iqtisadi reinteqrasiyasına mühüm töhfə verir. İlk mərhələdə infrastrukturun yaradılması əsas prioritet kimi müəyyən edilmişdir. Yol, hava limanı və

kommunikasiya layihələri turizm üçün əlverişli şərait formalaşdırır. Füzuli və Zəngilan hava limanlarının istifadəyə verilməsi mehmanxana sektorunun inkışafını sürətləndirir. Regionda müasir standartlara cavab verən mehmanxanaların tikintisinə başlanılmışdır. Dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı bu prosesdə xüsusi rol oynayır. Yerli və xarici investorların Qarabağa marağı artmaqdadır. Turizm potensialının zənginliyi mehmanxana sənayesi üçün geniş imkanlar yaradır. Qarabağın təbii landşaftı ekoturizmin inkışafına şərait yaradır. Tarixi və mədəni abidələr mədəni turizmin əsas dayağıdır. Şuşa şəhəri turizm mərkəzi kimi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Burada mehmanxana və qonaqlama obyektlərinin yaradılması sürətlə davam edir. Müasir otellərlə yanaşı, milli üslubda istirahət məkanları da inşa edilir.

Bu, turizmde fərqlilik yaradır. Dayanıqlı turizm prinsipləri əsas inkışaf xətti kimi götürülmüşdür. “Ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” layihələri mehmanxana sektoruna da inteqrasiya olunur. Rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi xidmət keyfiyyətini artırır. Enerji səmərəliliyi və ekoloji yanaşmalar ön plana çıxır. “Yaşıl mehmanxana” konsepsiyası Qarabağ üçün perspektivli hesab olunur. Kadr hazırlığı sahəsində müəyyən çətinliklər mövcuddur. Bu sahədə peşəkar mütəxəssislərə ehtiyac hiss olunur. Turizm təhsili alan gənclərin regiona cəlbi vacibdir. Dövlət proqramları kadr potensialının formalaşdırılmasını dəstəkləyir. Təhlükəsizlik və sabitlik turizm axınının əsas şərtidir. Qarabağda təhlükəsiz mühitin təmin olunması mühüm nailiyyətdir. Bu, mehmanxana sənayesinə olan etimadı artırır. Mövcud vəziyyət inkışaf üçün möhkəm zəmin yaradır. Bununla yanaşı, ilkin mərhələdə maliyyə riskləri mövcuddur. İnvestisiya qoyuluşlarının mərhələli şəkildə həyata keçirilməsi məqsədəuyğundur. Turizm mövsümünün uzadılması gəlirliliyi artıracaqdır. Sağlamlıq və istirahət turizmi perspektivli istiqamətlərdəndir. Konqres və tədbir turizmi də inkışaf etdirilə bilər. Regionun beynəlxalq səviyyədə tanınması vacibdir. Marketing və brendinq strategiyaları xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Qarabağ brendi turizm üçün cəlbedici imic yarada bilər. Beynəlxalq tədbirlərin təşkili mehmanxana doluluğunu artıracaqdır. Daxili turizm ilkin mərhələdə əsas

bazar rolunu oynayacaqdır. Zamanla xarici turist axınının artacağı gözlənilir. Rəqabətli və keyfiyyətli xidmət əsas hədəf olmalıdır. Qiymət siyasəti bazar tələbinə uyğun tənzimlənməlidir. Uzunmüddətli perspektivdə mehmanxana sənayesi regionun əsas gəlir mənbələrindən birinə çevrilə bilər. Bu sahə yeni iş yerlərinin açılmasına şərait yaradacaqdır. Sosial rifahın yüksəlməsində mühüm rol oynayacaqdır. Ümumilikdə, Qarabağda mehmanxana sənayesinin inkışafı davamlı, planlı və strateji yanaşma tələb edir. Mövcud vəziyyət və perspektivlər bu sahənin gələcəkdə böyük potensiala malik olduğunu göstərir.

Aparılan elmi təhlil göstərir ki, Qarabağ bölgəsi zəngin tarixi-mədəni irsi, əlverişli təbii-coğrafi mövqeyi və strateji əhəmiyyəti ilə Azərbaycanın ən yüksək turizm potensialına malik regionlarından biridir. Uzun müddət istifadəsiz qalmış bu potensialın bərpa və yenidənqurma mərhələsindən sonra aktivləşdirilməsi regionun sosial-iqtisadi inkışafında turizmin aparıcı sahələrdən birinə çevrilməsinə real imkanlar yaradır.

Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Qarabağda turizmin inkışafı mehmanxana sənayesinə olan tələbatı obyektiv şəkildə artırır. Turizm axınının davamlı xarakter alması üçün müasir standartlara cavab verən, müxtəlif kateqoriyalı və funksional baxımdan ixtisaslaşmış mehmanxana obyektlərinin yaradılması zəruridir. Bu baxımdan mehmanxana sənayesi təkcə yerləşmə funksiyası daşımır, eyni zamanda turizm dəyər zəncirinin əsas komponentlərindən biri kimi çıxış edir. Eyni zamanda, mehmanxana sənayesinin inkışafı Qarabağ bölgəsində məşğulluğun artırılmasına, yerli əhalinin rifah səviyyəsinin yüksəldilməsinə, xidmət sektorunun genişlənməsinə və investisiya mühitinin canlanmasına mühüm töhfə verir. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən institusional islahatlar, infrastruktur layihələri və investisiya təşviqi mexanizmləri bu sahənin dayanıqlı inkışafı üçün əlverişli şərait formalaşdırır. Araşdırma həmçinin göstərir ki, Qarabağda turizmin gələcək inkışafı dayanıqlılıq prinsiplərinə əsaslanmalıdır. Ekoloji tarazlığın qorunması, mədəni irsin mühafizəsi, rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və insan kapitalının inkışafı turizm və mehmanxana

sənayesinin uzunmüddətli rəqabət qabiliyyətini təmin edən əsas amillərdir.

Nəticə etibarilə, Qarabağ bölgəsində turizm potensialının səmərəli reallaşdırılması və mehmanxana sənayesinə olan tələbatın ödənilməsi kompleks və məqsədyönlü yanaşma tələb edir. Bu sahədə həyata keçirilən ardıcıl və sistemli tədbirlər Qarabağın regional və beynəlxalq turizm məkanı kimi formalaşmasına, eləcə də Azərbaycanın ümumi iqtisadi inkişaf strategiyasına mühüm töhfə verəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. İqtisadiyyat Nazirliyinin Qarabağ bölgəsi üzrə hesabatı, 2023.
2. Гасанов А.Н. Отрасль гостиничного бизнеса в Азербайджане: проблемы и

перспективы развития предпринимательства. Современные технологии управления. Баку, 2020, 28 с.

3. Кюсифова Л. Р. Туристический рынок в Азербайджане. Баку: Изд-во БГУ, 2019, 34 с.
4. Азизов А.А. Инвестиционный потенциал территорий Карабаха. Москва: Экономика и управление, 2018, 40 с.
5. Əliyev R. Qarabağda Turizmin İnkişaf Perspektivləri. Bakı, 2022.
6. Qasımova S. Azərbaycan Turizm Coğrafiyası. Ali məktəb nəşriyyatı, 2020.
7. UNESCO Regional Heritage Reports, 2021–2023.
8. Smith J. Hospitality Development in Post-Conflict Regions. London, 2019.

Said Mushvig SHIRINOV

Master's student at Western Caspian University

Safar Hasan PURHANI

Western Caspian University, PhD in Economics, Professor

DEVELOPMENT OF THE HOTEL INDUSTRY IN KARABAKH: CURRENT SITUATION, PROSPECTS AND ANALYSIS

Summary

The development of the hotel industry in Karabakh is closely linked to the process of restoration and reconstruction of the region. The creation of tourism infrastructure in the liberated territories is one of the priority directions of state policy. In regions such as Shusha, Aghdam, Lachin, and Kalbajar, the construction of new hotels, resort complexes, and ecotourism facilities is being carried out in stages. The current situation shows that Karabakh possesses rich cultural and historical heritage, natural resources, and significant health tourism potential. Among the key prospects are the establishment of hotels in line with international standards, the implementation of modern services within the framework of “smart city and smart village” projects, ensuring environmental sustainability, and integrating the region into national and international tourism routes. The conducted analysis indicates that attracting investments, ensuring security, and developing transport infrastructure are the main factors determining the sustainable development of the hotel industry in Karabakh.

Keywords: Karabakh, hotel industry, tourism infrastructure, restoration and reconstruction, ecotourism, sustainable development.

Саид Мушви́г ШИРИНОВ

Западно-Каспийский университет, магистрант

Сафар Хасан ПУРХАНИ

Западно-Каспийский университет, доктор экономических наук, профессор

РАЗВИТИЕ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ В КАРАБАХЕ: ТЕКУЩАЯ СИТУАЦИЯ, ПЕРСПЕКТИВЫ И АНАЛИЗ

Резюме

Развитие гостиничной индустрии в Карабахе тесно связано с процессом восстановления и реконструкции региона. Создание туристической инфраструктуры в освобожденных территориях является одним из приоритетных направлений государственной политики. В таких регионах, как Шуша, Агдам, Лачин и Кельбаджар, строительство новых отелей, курортных комплексов и объектов экотуризма осуществляется поэтапно. Анализ текущей ситуации показывает, что Карабах обладает богатым культурным и историческим наследием, природными ресурсами и значительным потенциалом для медицинского туризма. Среди ключевых перспектив — создание гостиниц в соответствии с международными стандартами, внедрение современных услуг в рамках проектов «умный город» и «умная деревня», обеспечение экологической устойчивости и интеграция региона в национальные и международные туристические маршруты. Основными факторами устойчивого развития гостиничной индустрии Карабаха являются привлечение инвестиций, обеспечение безопасности и развитие транспортной инфраструктуры.

Ключевые слова: Карабах, гостиничная индустрия, туристическая инфраструктура, восстановление и реконструкция, экотуризм, устойчивое развитие

Daxil olub: 26.02.2026